

УДК 37.013.42

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ХОРТИНГУ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Коваль А.В., аспірант
кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті досліджується та висвітлюється історія становлення та розвитку «хортингу» – національного виду спорту України. Наводиться характеристика не лише фізичного, а й духовного, психічного вдосконалення особистості із застосуванням елементів хортингу для виховання патріотичних почуттів. Автором аналізуються заходи з боку державних інституцій для розвитку та популяризації хортингу в контексті здійснення виховання патріотизму молоді та розробка шляхів подальшого удосконалення його ефективності.

Ключові слова: хортинг, патріотичне виховання, фізичне та духовне вдосконалення, козацтво, популяризація.

В статье исследуется и освещается история становления и развития «хортинга» – национального вида спорта Украины. Приводится характеристика не только физического, но и духовного, психического совершенствования личности с применением элементов хортинга для воспитания патриотических чувств. Автором анализируются действия со стороны государственных учреждений для развития и популяризации хортинга в контексте осуществления воспитания патриотизма молодежи и разработка путей дальнейшего совершенствования его эффективности.

Ключевые слова: хортинг, патриотическое воспитание, физическое и духовное совершенствование, казачество, популяризация.

Koval A.V. USING THE HORTING POTENTIAL IN THE PATRIOTIC EDUCATION OF UKRAINIAN YOUTH

This article examines and describes the history of the formation and development of “Horting” – the national Ukrainian sport. The characteristic is given not only of physical but also spiritual, mental personality perfection using the elements of Horting for the education of patriotic feelings. The author analyzes actions by state institutions for the development and popularization of Horting in the context of the implementation of patriotic education of youth and the development of ways to further improve its effectiveness.

Key words: horting, patriotic education, physical and mental perfection, Cossacks, popularization.

Постановка проблеми. Необхідність виховання нації патріотів, нації фізично і духовно сильних громадян має бути невід’ємною складовою частиною багатовекторної системи забезпечення національної безпеки держави. Потреба суспільства у формуванні абсолютно іншого, нового типу особистості спонукає до пошуків нових методів, форм і шляхів у впровадженні та здійсненні виховного процесу, які є відмінними «від прийнятних для традиційної освітньої системи» [4]. Такий тип особистості може формуватися завдяки комплексному впливу на всебічний розвиток особистості – його фізичні, психічні, соціальні, духовно-моральні якості, що в підсумку призводять до формування відповідальності не лише за власні життя та добробут, але й за добробут і процвітання інших членів суспільства.

Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки визначається, що національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів

діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, охоплюючи всі сфери – освіти, науки, культури, мистецтва, спорту [5]. Система національно-патріотичного виховання має базуватися на ідеї зміцнення української державності як об’єднуючого фактору процвітання суспільства, формування почуття патріотизму у дітей та молоді.

Концепцією Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року утверджується відведення фізичній культурі і спорту в Україні провідної ролі як важливого чинника здорового способу життя, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві [10]. Усі ці важливі документи знаходять тісний зв’язок з Концепцією національно-патріотичного виховання, в

якій передбачається один із шляхів реалізації патріотичного виховання дітей та молоді, через діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, створення умов для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу.

Такою давньою українською національною спадщиною є «хортинг» – національний вид спорту України, чиї коріння йдуть до часів козацтва. Хортинг являє собою комплексну систему, що має на меті самовдосконалення особистості через всебічне виховання фізичних, духовно-моральних, етичних якостей та яка має тісний зв'язок із давніми народними традиціями, що передавалися з покоління в покоління.

Мета статті – всебічний аналіз потенційних можливостей національного виду спорту «хортинг» в комплексному розумінні психічного, соціального і фізичного чинників для вдосконалення виховного процесу в учбових закладах – дошкільних, шкільних та позашкільних, громадських, державних та інших об'єднаннях, які займаються впровадженням та розвитком патріотичного виховання.

Завдання: проаналізувати та висвітлити історію становлення та розвитку хортингу в нашій державі; надати характеристику виховних елементів хортингу, спрямованих на розвиток фізичних та духовних якостей особистості; проаналізувати заходи з боку державних інституцій щодо розвитку та популяризації національного виду спорту «хортинг»; запропонувати ефективні заходи щодо вдосконалення впровадження, розповсюдження та розвитку спорту серед молоді.

Виклад основного матеріалу. Т. Каландрук у своїй книзі «Таємниці бойових мистецтв» вказує, що «створені нашими предками потужні бойові системи з їх самобутніми прийомами, принципами та методами, поєднані з філософськими, історичними та морально-етичними традиціями українців виступають засобом не лише фізичного, але й морально-психологічного, духовного розвитку кожної людини, виховання її як свідомого громадянина і патріота своєї держави, свого народу. Народні бойові мистецтва стали не лише невід'ємною частиною культури нашого народу, а й способом життя тих, хто займається ними серйозно» [3].

Отже, використання славетних надбань наших нащадків, які несуть із собою потужний потенціал розвитку особистості, відродження національних традицій, які мають своєю метою виховання справжньої

людини-лицаря, є обґрунтованим та цілеспрямованим заходом, що має використовуватися та впроваджуватися в практику виховної роботи якомога масштабніше для виховання особистості.

Вивченням та дослідженням хортингу в Україні на сьогодні займаються Е.А. Єрьоменко – президент Української федерації хортингу (УФХ), заслужений тренер України; кандидат педагогічних наук, голова комітету прикладного хортингу УФХ у справах ветеранів, учасник бойових дій у Республіці Афганістан К.М. Кукушкін; історик-дослідник питань розвитку хортингу, доктор історичних наук, професор В.І. Сергійчик; кандидат педагогічних наук, учасник бойових дій у Республіці Афганістан В.В. Івашковський, який досліджував історичні витоки слів «хорт» та «хортинг»; кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку Інституту проблем виховання НАПН України М.Д. Зубалій. Всі вони сходяться на думці, що «хортинг – це гармонія тіла та духу, співіснування совісті, поваги, ввічливості, вдячності, сили та шлях до самовдосконалення, виховання морально-вольових якостей і емоційної стійкості; це психолого-педагогічний супровід спортсмена» [7].

Хортинг є доволі молодим видом спорту, але за короткий час існування охопив всі області України, і на сьогоднішній час є свої атрибути, емблема, прапор, гімн та марш хортингу, проводяться змагання всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Для подальшого розгляду поставлених цієї статтею завдань буде доречним пригадати історію виникнення цього виду спорту. Як казали раніше, це бойове мистецтво завдячує своєю появою українське козацтво. У ті часи острів Хортиця, де розташовувалася Запорізька Січ, було місцем, де козаків вдосконалювали своє бойове мистецтво з метою захисту рідного краю. Дослідники хортингу зазначають, що слово «хортинг» походить саме від назви острова Хортиця. З історії відомо, що польська, литовська й українська шляхта, а згодом і московське дворянство часто віддавали своїх синів для виховання на Запорізьку Січ: вважалося, що тільки там, у середовищі відважних воїнів, можна отримати спеціальну фізичну підготовку й загартувати дух [8].

Турніри між найсильнішими воїнами, представниками козацьких куренів та рукопашні сутички проводилися практично постійно і з різних приводів: для визначення керівників куренів і сотень, на гуляннях і святах, з метою помирити посварених козаків або, навіть, групи козаків, двобої в живому колі з козаків – «хорти» проводили-

ся не тільки на центральному майдані Січі, а й у будь-якому іншому місці, і під час походів, і під час відпочинку для того, щоб не втрачати і підтримувати реальний бойовий навик на випадок смертельної сутички.

Ідея відродження оздоровчих, бойових, культурних, військово-патріотичних традицій Запорізької Січі у вигляді сучасного хортингу пов'язана з відродженням давніх народних традицій всіх етнічних груп і народностей, які населяли Хортицю. Аналізуючи наукову літературу, історичні документи, фольклорні та етнографічні матеріали можна констатувати, що на Запорізькій Січі існував культ фізичної досконалості людини. Це було зумовлене тим, що:

- запорізькі козаки ніколи не обирали старшинами фізично недосконалих людей;
- свій вільний час практично всі запорожці присвячували виконанню фізичних вправ та особистій бойовій підготовці;
- одним з основних критеріїв переходу молодика в ранг «істинного» запорожця була його фізична підготовленість;
- у січових школах і школах джур було запроваджено посилене фізичне виховання дітей.

Поєднання культу фізичної досконалості і високої моралі та духовності створило справжніх лицарів, еліту, гордість українського народу. Його фізична культура, розвиваючись на власній національній основі, не мала замкненого й обмеженого характеру. Водночас, вбираючи в себе найкращі зразки європейської культури, фізична культура українців за своїм соціальним значенням та спрямованістю ґрунтувалася передусім на звичаях і традиціях свого народу [8].

Е. Єрьоменко досліджував хортинг як засіб виховання наполегливості у школярів 6-7 років та підкреслював, що наполегливість є важливою рисою сучасної людини. Саме виховання наполегливості є запорукою стимулу процесу фізичного вдосконалення школярів. Хортинг розглядається як важливий чинник здорового образу життя, як засіб для розвитку таких фізичних якостей, як спритність, швидкість, витривалість. Діти, які починають займатися хортингом, розвивають також вольові якості, які формуються не лише впродовж тренувального процесу, а й під час змагань. Заняття хортингом, як засвідчує Е. Єрьоменко, допомагають у творчому розвитку особистості та самоактуалізації у подальшому житті [2].

Цікавими для нас можуть бути дослідження патріотичного виховання підлітків під час занять хортингом М. Тимчика, який стверджує, що «систематичне й цілеспрямоване застосування української боротьби

хортинг допомагає формуванню в школярів свідомих переконань, розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань, а також сприяє психологічній та фізичній підготовці учнівської молоді до майбутньої професійної діяльності та військової служби». Окрім того, саме хортинг став дієвим засобом виховання патріотизму в експериментальних групах учнів 5-9 класів у процесі фізкультурно-масової роботи та під час змагань. Як вказує М. Тимчик, «для підвищення ефективності патріотичного виховання у процесі спортивних змагань підлітки дотримувалися спеціально-розроблених учителем фізичної культури, тренером спортивної секції вимог. Вони полягали в тому, щоб зміст спортивних змагань з хортингу відповідав завданням патріотичного виховання; щоб під час проведення змагань урахувалися психологічні, фізіологічні, вікові та статеві особливості учнів підліткового віку; щоб учні поступово готовилися до майбутньої професійної (за їх власним вибором). Крім того, підліткам пропонувалися завдання, які змушували їх задуматися над правильністю своїх дій під час занять хортингом. В учнів 5-9 класів також виховувалося бажання бути першим під час проведення спортивних змагань з хортингу, але не будь-якою ціною. Їм наводилися приклади, коли поразка на певному етапі приносила позитивні результати. Серед підлітків пропагувалася популяризація й гласність спортивних змагань тощо». У процесі занять хортингом в учнів 5-9 класів підвищувалася самосвідомість і відповідальність за свої дії, формувалося бажання наблизитись у вчинках до свого спортивного ідеалу» [9].

Хоча з часів козацтва минуло декілька століть, на цих землях і досі відроджуються і розвиваються приватні оздоровчі системи, народні навички і методи лікування, спортивні, бойові та прикладні єдиноборства. Вагому роль в цьому грає генетична пам'ять народу. На жаль, тих, хто перейняв козацьке бойове мистецтво від далеких пращурів, практично не залишилося. Тому сьогодні група заслужених тренерів і майстрів спорту з контактних видів єдиноборств, керуючись особистим спортивним досвідом участі в змаганнях найвищого рівня, власними відчуттями і віковими традиціями, створила новий вид змішаного єдиноборства – хортинг, який успішно розвивається в спортивному любительському і професійному напрямках, визнаний в Україні національним видом спорту. У наші дні слово «Хортиця» асоціюється з лицарством і самопожертвою, відвагою та вихованням могутніх і вольових чоловіків. Саме тому

спортивне єдиноборство «Хортинг» символічно названо на честь місця проведення всіх прадавніх козацьких двобоїв – кола козаків «хорт», в який вони збиралися для виявлення найсильніших, і на честь самого великого острова на Дніпрі «Хортиця» – сакрального центру і місця народження козацької доблесті Запорозької Січі.

Сучасний український хортинг – універсальна система змішаного єдиноборства, яка втілила в собі найбільш ефективні та дієві прийоми спортивних і прикладних єдиноборств та бойових мистецтв. Виховна і філософська основа хортингу – здоровий спортивний дух людини та славні традиції козаків Запорозької Січі.

Українська Федерація Хортингу є організацією фізкультурно-спортивного спрямування, що розвиває та культивує хортинг у світовій класифікації змішаних спортивних єдиноборств. Основна мета федерації – здійснення комплексної програми популяризації хортингу самостійного виду спорту на міжнародній арені. Сучасний хортинг як спортивне єдиноборство обіймає результат узагальнення багаторічного досвіду та творчих винаходів тренерів, вчених, спортсменів України та багатьох інших країн світу, які збагатили його техніку найбільш ефективними й раціональними прийомами, об'єднавши кращі досягнення різних видів єдиноборств. Таким чином, хортинг представляє новий напрям комплексного змішаного єдиноборства у світі (MMA Horting), але два різнопланові раунди двобою суттєво відрізняють його від інших єдиноборств завдяки своєрідним правилам змагань, які донині у світовому спорті не застосовувались. Цей спортивний винахід залучає до змагань з хортингу спортсменів багатьох інших видів єдиноборств, чим обумовлює масовість учасників змагань з хортингу [8].

Хортингіст має володіти мистецтвом застосування технічних засобів з урахуванням його техніко-тактичних, морально-вольових і фізичних можливостей у двобої з різними за стилем і манерою супротивниками. Тактика знаходить своє вираження в атаках і контратаках, вмілому використанні способів виклику на атаку, застосуванні захистів з подальшими активними діями, в помилкових діях для введення в оману противника, порушення його планів. Уміння вести двобій тісно пов'язане з психічним станом хортингіста і його здатністю до самовладання. Переляк, боязкість, тривога, пригніченість, сум'яття можуть не дати спортсменові реалізувати в двобої свою технічну майстерність. Розуміння своєї технічної і фізичної підготовленості, досвідченості позитивно позначається на моральному стані хортингіста.

Хортинг, як система патріотичного виховання, включає в себе військово-патріотичний та військово-спортивний рух, передбачає різнопланову навчальну діяльність, закріплення знань із курсу Захисту Вітчизни, фізичного виховання та вивчення прийомів самозахисту і прикладного хортингу, медицини, географії, біології, основ здоров'я та здобуття практичних навичок для використання в повсякденному житті та в екстремальних умовах Програма військово-патріотичного руху розрахована на вікову категорію від 6 до 17 років [8].

Офіційне визнання хортингу національним видом спорту відбулося за наказом Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту до Дня Незалежності України (наказ № 3000 від 21 серпня 2009 р.). У цьому історичному наказі Міністерство України в справах сім'ї, молоді та спорту рекомендувало засновнику хортингу Е.А. Єрьоменку, як президенту Всеукраїнської федерації хортингу, розробити до 20 серпня 2011 року програму розвитку виду спорту в Україні на 4 роки, відповідні пропозиції до спортивної класифікації, правила проведення та суддівства змагань із виду спорту, методичні рекомендації щодо проведення та суддівства змагань із виду спорту; проводити всеукраїнські змагання; здійснювати заходи щодо подальшого розвитку виду спорту в Україні [1].

Найбільш важливим моментом стало визначення на законодавчому рівні поняття «національних видів спорту» як таких, що засновані на національно-культурних традиціях» (Проект Закону №5324 від 01.11.2016 «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо визнання національних видів спорту» (від 08.12.2016 № 04-33/03-1821)). Цей Проект Закону було прийнято Верховною Радою в першому читанні 12 квітня 2017 року, тим самим зробивши значний крок до визначення та закріплення поняття національних видів спорту та особливостей діяльності спортивних федерацій, що сприяють розвитку національних видів спорту на законодавчому рівні [6].

Висновки. Отже, аналізуючи викладений матеріал, можна зробити безперечний висновок, що хортинг є універсальною, комбінованою та самодостатньою системою виховання – фізичного, духовного, психічного. Об'єднуючи найкращі традиції козацтва із сучасними методиками виховання фізичної культури, спорту, враховуючи вікові особливості розвитку людини, ми маємо можливість зробити національні види спорту не тільки метою чи засобом для виховання патріотичних почуттів – ми отримуємо систему світосприйняття.

Для подальшого розвитку хортингу та ефективності патріотичного виховання в процесі занять національними видами спорту можна запропонувати такі заходи, як:

- проведення щорічних фестивалів бойових мистецтв з активною участю представників будь-яких видів бойових мистецтв;
- активізація участі засобів масової інформації в поширенні та популяризації інформації щодо діяльності гуртків, спортивних об'єднань, дитячо-юнацьких шкіл, федерацій із національних видів спорту;
- подальше вдосконалення нормативно-правової бази щодо діяльності спортивних закладів у контексті виховання патріотизму;
- повернення раніше скасованого ліцензування спортивної діяльності задля формування команди тренерів-професіоналів із відповідною освітою;
- повне оновлення матеріально-технічної бази спортивних закладів, відкриття майданчиків, нових спортивних комплексів, доступність таких закладів для дітей та молоді з малозабезпечених сімей;
- впровадження до навчальних планів освітніх закладів занять із хортингу;
- розробка спеціальних виховних програм із хортингу для обдарованих дітей із метою подальшого формування команди професійних хортингістів.

І найголовніше – будь-яке виховання має починатися із сім'ї, любові та поваги до минулих надбань і традицій. Якщо буде втрачено виховання в сім'ї, не закладені духовні, моральні цінності, то ніякі нормативно-правові акти, ніякі прогресивні педагогічні методи не зможуть вже дорослу людину стати патріотом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єрмоєнко Е.А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е.А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А.В., 2012. – 268 с.
2. Єрмоєнко Е.А. Реалізація проблеми наступності в процесі виховання наполегливості у дошкільників та молодших школярів засобами хортингу / Е.А. Єрмоєнко // Вісник інституту розвитку дитини. Вип. 30. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. праць. – К. : Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2013. – С. 68–74.
3. Каляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України / Т. Каляндрук. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – С. 291.
4. Оржеховська В. Стратегія розвитку національно-патріотичного виховання дітей і молоді в Україні на засадах хортингу / В. Оржеховська // Теорія і методика хортингу. – 2015. – Вип. 3. – С. 54–61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmh_2015_3_8.
5. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року №580/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 83. – С. 7. – Ст. 2749. – код акту 79000/2015.
6. Сайт Міністерства молоді та спорту України. Верховна Рада зробила перший крок до закріплення національних видів спорту на законодавчому рівні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/30159>.
7. Сайт Національної Академії педагогічних наук України. Презентація збірника наукових праць «Теорія і методика хортингу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/430/>.
8. Сайт Української Федерації Хортингу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://horting.org.ua/>.
9. Тимчик М.В. Патріотичне виховання підлітків під час занять українським видом єдиноборств «хортинг» / М.В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (45) 14. – С. 412–417.
10. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248719473>.